

3 травня 2010 р. виповнилося 70 років від дня народження відомого в Україні вченого-гігієніста, завідувача лабораторії гігієни водопостачання та охорони водоймищ Державної установи «Інститут гігієни та медичної екології ім. О.М. Марзєєва АМН України», доктора медичних наук, професора Прокопова В'ячеслава Олександровича.

Він народився 3 травня 1940 р. у м. Кіровограді у родині службовця. Закінчивши з відзнакою середню школу, одразу вступає до Київського медичного інституту ім. О.О. Богомольця (КМІ).

Трудовий шлях В'ячеслава Олександровича в обраній професії лікаря профілактичної медицини розпочався 1964 року після закінчення санітарно-гігієнічного факультету КМІ. Близько 3-х років він працював на посаді санітарного лікаря у Київській обласній санітарно-епідеміологічній станції (1964-1966), потім протягом 9-ти років був асистентом кафедри комунальної гігієни КМІ (1966-1975), а з 1975 р. і дотепер його життя у науці пов'язане з Київським НДІ загальної та комунальної гігієни ім. О.М. Марзєєва (нині ДУ «ІГМЕ ім. О.М. Марзєєва АМНУ»).

Набутий у СЕС практичний досвід за фахом «санітарно-гігієнічна справа» з урахуванням інтересу до науки, який В'ячеслав Олександрович проявляв під час навчання та роботи у науковому студентському гуртку при кафедрі комунальної гігієни (завідувач — професор Р.Д. Габович), відіграли вирішальне значення для прийняття його на педагогічну роботу до КМІ.

Науковим керівником кандидатської дисертації В'ячеслава Олександровича, яку він успішно захистив 1972 року, став Є.Г. Гончарук. Дисертація була виконана за науковим напрямом, який на той час практично не розроблявся ні у СРСР, ні за кордоном. Тому В'ячеславом Олександровичем одночасно з підготовкою кандидатської дисертації була написана разом з професором Є.Г. Гончаруком монографія «Очистка и обеззараживание сточных вод лечебных учреждений», яка побачила світ у 1973 р. Ця книга й досі не втратила своєї наукової та практичної значущості і не має подібних аналогів.

Після переходу з КМІ до ДУ «ІГМЕ АМНУ» В'ячеслав Олександрович цілком присвячує себе науковій роботі. Тут протягом 35 років праці на різних наукових посадах всебічно розкрилися орга-

ХРАНИТЕЛЬ ВОДНИХ АРТЕРИЙ ЗЕМЛІ

До 70-тиріччя від дня народження гігієніста-водника В.О. Прокопова

НАШІ ЮВІЛЯРИ

нізаційні та творчі здібності ювіляра. З 1975 по 1980 рік В'ячеслав Олександрович працював на посаді старшого наукового співробітника лабораторії санітарної охорони водойм (завідувач — професор Я.І. Костовецький). 1980 року за дорученням дирекції В'ячеслав Олександрович організовує та очолює нову для інституту лабораторію гігієни навколишнього середовища у зв'язку з індустріалізацією сільськогосподарського виробництва, що як самостійний науковий підрозділ проіснувала 5 років. Після реорганізації, проведеної в інституті, лабораторію було ліквідовано, і В'ячеслав Олександрович повернувся до лабораторії санітарної охорони водойм. Тут він завершує і у 1987 р. успішно захищає докторську дисертацію на тему: «Гигиеническое обоснование мероприятий по оптимизации обезвреживания городских и больничных сточных вод, предотвращению их неблагоприятного влияния на условия водопользования и здоровье населения».

На початку 1989 р. В'ячеслав Олександрович очолив і нині продовжує очолювати одну з найстаріших в інституті і знану у СРСР лабораторію гігієни водопостачання та охорони водоймищ.

1978 року Прокопову В.О. присвоєно вчене звання старшого наукового співробітника, а 1998 р. — вчене звання професора. У 1995 р. В'ячеслава Олександровича обрано дійсним членом (академіком) Української екологічної академії наук.

Протягом роботи в інституті В'ячеславом Олександровичем безпосередньо або за його керівництва виконувалися різнопланові наукові дослідження з актуальних питань санітарної охорони водойм від забруднення стічними водами, водопостачання та якості питної води, які за

одержаними результатами були вельми плідними. Досягнення саме у цих наукових напрямах згодом принесли йому визнання у широких колах фахівців-водників.

Ювіляром було одержано важливі результати щодо вивчення впливу міських стічних вод на забруднення поверхневих водойм небезпечними кишковими мікроорганізмами (вірусами, бактеріями), закономірностей їхньої поведінки та поширення у воді з урахуванням природних та окремих антропогенних факторів, впливу рекреаційного водокористування на інфекційну захворюваність населення прилеглих до забруднених мікроорганізмами поверхневих водойм, бар'єрної ролі водопровідних водоочисних споруд та методів знезараження у забезпеченні епідемічної безпеки питної води тощо.

Слід відзначити великий внесок наукових робіт В'ячеслава Олександровича у проблему очищення та знезараження стічних вод лікарень. На підставі результатів цих досліджень вперше було створено низку інструктивних та нормативно-методичних документів республіканського та союзного рівнів, які використовують у своїй роботі фахівці, що опікуються проблемами лікарень.

Значним внеском В'ячеслава Олександровича та його учнів у науку є цикл робіт з проблеми очистки та утилізації висококонцентрованих рідких відходів, що у великій кількості накопичуються на промислових та аграрних комплексах. За результатами цих робіт створені перші в Україні санітарні норми та правила, що регламентують вимоги обробки рідких відходів до умов скидання в поверхневі водойми або використання у сільському господарстві, обґрунтовані за міграційно-транслокаційним критерієм небезпечні технології використання у землеробстві відходів як органічного добрива самостійно та у суміші з мінеральними добривами тощо.

Наприкінці 90-х років минулого століття та перших років XXI століття науковий інтерес В'ячеслава Олександровича та його співробітників зосереджується на вирішенні актуальних питань у сфері питного водопостачання та якості

питної води. За результатами цих робіт отримані дані, що дозволили з'ясувати закономірності та особливості утворення, поведінки і видалення канцерогенних хлорорганічних сполук на очисних спорудах водопроводу при використанні хлорної технології підготовки питної води, а також запропонувати шкалу визначення канцерогенного ризику для здоров'я людей від споживання хлорованої питної води.

На підставі всебічного вивчення гуанідинових сполук (у тому числі з оцінкою впливу на теплорегулювальний організм) доведено можливість їх використання у технології підготовки питної води в якості реагентів із знезаражувальною дією замість традиційного хлору. Рішенням Президії Академії медичних наук України цю роботу було відзначено дипломом як кращу, що виконана у 2007 році.

Вперше було розроблено наукові основи створення нового покоління водоочисних технологій для виробництва питної води з мінералізованої води поверхневих водойм, шахтних вод тощо. Така технологія не мала аналогів в Україні та СРСР і була реалізована на Алчевському водоочисному заводі для підготовки питної води з мінералізованої водойми — Ісаківського водосховища у Луганській області.

На підставі аналізу щорічних даних щодо стану питного водопостачання і якості питної води в Україні, порівняльної оцінки нормативних вимог до такої води, прийнятих у різних країнах світу, у тому числі в Європейському Союзі, були обґрунтовані, розроблені та затверджені ДСанПіН «Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною». Цей документ розроблений вперше і встановлює показники якості та безпеки для різних видів питної води: водопровідної, колодязної, фасованої, з бюветів і пунктів розливу очищеної води.

Наукові роботи професора Прокопова В.О. у сфері санітарної охорони водойм, гігієни водопостачання та якості питної води одержали високу оцінку і широке визнання у нашій країні та за її межами. За його керівництва здійснено багато оригінальних наукових досліджень на сучасному науково-методичному рівні.

Загалом, за роки науково-педагогічної діяльності В'ячеславом Олександровичем самостійно або у співавторстві підготовлено та опубліковано близько 350 науково-методичних робіт, серед яких є монографії, підручники, учбові посібники, численні статті у відомих наукових виданнях тощо. Підручник для студентів вищих

медичних навчальних закладів «Гігієна та екологія» (2009), окремі розділи якого підготовлені за участю В'ячеслава Олександровича, видано російською, українською та англійською мовами. Професор Прокопов В.О. бере активну участь у підготовці матеріалів до фахових енциклопедичних видань, щорічно його узагальнені матеріали щодо питного водопостачання та якості питної води публікуються у національній доповіді про стан навколишнього природного середовища в Україні.

Прокопов В.О. — учасник численних наукових форумів: з'їздів, конференцій, семінарів, круглих столів, де завжди виступає з доповідями наукової та практичної значущості. Його інтерв'ю для різних телевізійних програм та ЗМІ завжди викликають живий інтерес.

Як відомий фахівець з водних проблем В'ячеслав Олександрович не стоїть осторонь при підготовці найважливіших законодавчих актів у сфері водопостачання та якості питної води. За його участю в Україні в останні роки розроблені «Водний кодекс України» (1995), Національна програма екологічного оздоровлення басейну Дніпра та поліпшення якості питної води (1997), загальнодержавна програма «Питна вода України» (2005), Закон України «Про питну воду та питне водопостачання» (2002), значна кількість інших нормативно-правових актів (ДСТУ, ДСанПіН, санітарні правила, методичні вказівки тощо).

Прокопов В.О. бере активну участь у підготовці висококваліфікованих наукових кадрів. За його консультацією або керівництвом виконано та захищено 4 докторські та 6 кандидатських дисертацій, підготовлено до захисту 1 докторську та 1 кандидатську дисертацію.

Загальна широка наукова експедиція, глибоке знання гігієни дозволяють В'ячеславу Олександровичу бути ефективним консультантом виконання дисертацій, зокрема докторських. Він з повним правом може вважати себе співавтором наукових результатів, отриманих у таких докторських дисертаціях, як «Еколого-гігієнічне значення аніонних поверхнево-активних речовин в умовах комплексного антропогенного хімічного забруднення ґрунту сільськогосподарських угідь» (Мудрий І.В., 1997), «Сумарна мутагенна активність як інтегральний показник оцінки еколого-генетичного стану довкілля» (Дуган О.М., 1998), «Гігієнічні основи охорони навколишнього середовища і здоров'я населення в

умовах сумісного використання пестицидів і органо-мінеральних добрив у сільському господарстві» (Вашкулат М.П.), «Наукове обґрунтування заходів з оздоровлення верхів'я ріки Сіверський Донець — основного джерела питного водопостачання південно-східного регіону України» (Щербань М.Г.).

Успішну наукову діяльність В'ячеслав Олександрович поєднує з виконанням значного обсягу громадської роботи. Він є співголовою Комісії з питань гігієнічного регламентування хімічних речовин у воді водойм Комітету з питань гігієнічного регламентування МОЗ України, членом спеціалізованої Вченої ради з захисту дисертацій, членом міжвідомчої комісії з реалізації Загальнодержавної програми «Питна вода України» на 2006-2020 роки, а також членом багатьох міжвідомчих тимчасових та постійних робочих груп з підготовки документів у сфері питної води та питного водопостачання, охорони водойм. Він увійшов до складу редакційних колегій або рад таких наукових видань, як журнали «Довкілля та здоров'я», «Стандартизація. Сертифікація. Якість», «Водозабезпечення та водне господарство», збірник «Гігієна населених місць».

За сумлінну багаторічну наукову діяльність та значний внесок у розвиток гігієнічної науки В'ячеслав Олександрович нагороджений знаком «Отличник здравоохранения», медалями СРСР, Почесною грамотою Президії Верховної Ради УРСР (1991), грамотою Верховної Ради України (2006). За роки незалежності України його плідну наукову та громадську діяльність було відзначено Почесною грамотою Кабінету Міністрів України (2007), Почесними грамотами Академії медичних наук України та Міністерства охорони здоров'я України.

Своє 70-річчя В'ячеслав Олександрович зустрічає у розквіті творчих сил, повній енергії та наукових задумів. Вітаючи В'ячеслава Олександровича з ювілеєм та 45-річчям практичної, викладацької та наукової діяльності, зичимо йому здоров'я та творчої наснаги ще багато років.

Національна академія медичних наук України, Міністерство охорони здоров'я України, ДУ «Інститут гігієни та медичної екології ім. О.М. Марзєєва АМНУ», Комітет з питань гігієнічного регламентування МОЗ України, редколегія журналу «Довкілля та здоров'я».